

Nr 171.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning; given Stockholms slott den 25 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge följande.

Alltsedan budgetåret 1938/39 har statsbidrag utgått till institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Stockholm; för innevarande budgetår är anslaget uppfört med 20 000 kronor. Institutet, som började sin verksamhet år 1921, har till ändamål att bereda utbildningsmöjligheter för den stora gruppen av socialarbetare i statlig och kommunal förvaltningstjänst, inom föreningsväsendet och storindustrin m. m.

Behovet av sådan utbildning, som socialinstitutet i Stockholm meddelar, har visat sig vara större än institutet förmått tillfredsställa. Vissa större kommu-

ner ha därför övertygt att anordna utbildning av nämnda art. Frågan om denna utbildnings ordnande och andra spörsmål rörande den högre socialvetenskapliga och sociala utbildningen äro för närvarande föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, de s. k. socialutbildningssakkunniga. I de sakkunnigas utredningsuppdrag ingår bland annat att söka fastställa, vilket behov av ifrågavarande utbildning som föreligger och i vilken utsträckning detta kan anses tillgodosett genom nu tillgängliga utbildningsformer. De sakkunniga ha ännu icke avgivit sitt betänkande.

Sedan frågan uppkommit om inrättande av ett västsvenskt socialpolitiskt institut, ha *kommitterade för inrättande av ett socialpolitiskt institut i Göteborg* gjort framställning om ett statsbidrag av 20 000 kronor från och med nästa budgetår till ett socialpolitiskt institut i Göteborg. I framställningen anføres, att frågan om upprättande av ett socialpolitiskt institut sedan länge diskuterats i Göteborg. Intresset härför hade varit stort såväl i akademiska kretsar som bland kommunalmän. Efter överläggningar mellan representanter för Göteborgs högskola, stadsfullmäktige och folkrörelserna i staden hade därför tillsetts en kommitté med uppgift att förbereda bildandet av ett sådant institut, avsett för västra Sverige. Kommitterade hade kommit till den bestämda uppfattningen, att förutsättningar förefunnes för upprättande av institutet, vilket borde arbeta efter ungefär samma grunder som socialinstitutet i Stockholm.

I yttrande över framställningen ha *socialutbildningssakkunniga* tillstyrkt anvisande av ett statsanslag av 20 000 kronor till det planerade institutet i Göteborg. De sakkunniga anföra därvid i huvudsak följande.

Behovet av socialpolitisk utbildning. Behovet av utbildad arbetskraft för kommunernas kamerala tjänster och de sociala tjänsterna vare sig i statlig eller kommunal tjänst eller vid andra institutioner kan till sin storlek icke närmare beräknas. Detta beror delvis därpå, att förvaltningen på dessa områden befinner sig i utomordentligt snabb utveckling, dels därpå att sannolikt i fortsättningen liksom hittills arbetskraft utan särskild fackutbildning i rätt stor utsträckning torde komma att användas, dels slutligen även därpå, att exempelvis akademisk utbildning kan vara av betydelse för åtskilliga av dessa befattningar. Även med hänsyn tagen till sistnämnda båda omständigheter ha de sakkunniga emellertid kommit till den uppfattningen, att behovet av specialutbildad arbetskraft på dessa områden icke kan beräknas understiga 200 personer årligen. Då socialinstitutet i Stockholm för närvarande endast kan mottaga mellan 130 och 140 elever per år, synes det vara uppenbart, att utbildningskapaciteten vid den enda existerande läroanstalten är otillräcklig.

Även om en viss utvidgning av stockholmsinstitutets utbildningskapacitet kan förutsättas äga rum, är det enligt de sakkunnigas mening önskvärt, att redan nu en ytterligare institution tillkommer, vilken är i stånd att övertaga en del av utbildningsuppgiften, detta ej minst därför att anordnandet av praktik vid sociala och kommunala institutioner kräver en viss fördelning mellan olika delar av landet. Det synes vara lämpligt, att denna institution förlägges till västra Sverige, varigenom den kan få betydelse för såväl Göteborg som övriga städer och landskommuner i denna del av landet. De ändringar i den

socialpolitiska och kommunala utbildningens organisation, vilka de sakkunniga ha för avsikt att föreslå, äro icke av den fundamentala natur, att de böra utgöra något hinder för att frågan löses redan nu. De sakkunniga vilja därför tillstyrka, att statsbidrag måtte lämnas för inrättande av ett socialinstitut i Göteborg, varvid liksom för stockholmsinstitutets del bör föreskrivas, att institutets grundstadgar skola underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse. Därjämte bör med hänsyn till att frågan är under utredning emellertid även föreskrivas, att institutet skall ställa sig till efterrättelse de ytterligare eller ändrade bestämmelser, vilka framdeles kunna komma att av Kungl. Maj:t utfärdas.

Institutets organisation. I den föreliggande framställningen förutsättes att institutet i Göteborg skall arbeta efter i huvudsak samma grunder som institutet i Stockholm. Med hänsyn särskilt till behovet för redan i tjänst varande kommunala tjänstemän, vilka sakna möjlighet att i ett sammanhang genomgå hela utbildningen, att förbättra sin kompetens på olika områden, avse de sakkunniga att framlägga förslag om möjlighet att inskrivas som lärjunge vid socialinstitutet i Stockholm för att där studera endast vissa ämneskombinationer. Den som inskrivits för sådana studier bör icke erhålla diplom eller examensbetyg, förrän han avlagt examen i dess helhet. En anordning av detta slag torde särskilt med hänsyn till Göteborgs stads tjänstemän möjligen redan från början kunna prövas vid ett där inrättat socialinstitut.

Vid socialinstitutet i Stockholm finnas tre utbildningslinjer, nämligen den *socialpolitiska*, för tjänster inom den sociala förvaltningen, den *kommunala*, huvudsakligen avsedd för tjänster av kameral natur, samt *samhällslinjen*, närmast avsedd för personer, vilka önska skaffa sig en social orientering utan att avse egentlig yrkesutbildning men som av ett eller annat skäl icke kunna förlägga sina studier till universiteten eller Stockholms och Göteborgs högskolor. Sistnämnda linje har blott i förhållandevis ringa utsträckning kommit att utnyttjas. Vid socialinstitutet i Göteborg är det med hänsyn till behovet av utbildad arbetskraft önskvärt, att undervisningen redan från början innefattar såväl *en socialpolitisk linje* som *en kommunal linje*. Frågan om inrättandet av en samhällslinje torde däremot kunna lämnas öppen.

Studietidens längd vid socialinstitutet i Stockholm är för närvarande nominellt två år på den socialpolitiska linjen och ett år på den kommunala linjen. Därest i kommunal examen medtages ämnet samhällets hjälp- och skyddsverksamhet samt socialförsäkring — vilket i flertalet fall sker — förlänges studietiden på denna linje med en hösttermin. I studietiden på den sociala linjen ingår sex månaders praktik vid sociala institutioner. På den kommunala linjen kräves icke obligatoriskt någon praktik under studietiden; däremot fordras för diplomering på denna linje, att den studerande före, under eller efter studietiden under minst ett år praktiserat vid kommunal institution. I verkligheten uppgår studietiden på den socialpolitiska linjen i regel till något över två år. De sakkunniga avse att i samband med sitt förslag rörande undervisningens anordnande och kraven på praktik även behandla frågan om studietidens längd.

För inträde vid socialinstitutet i Stockholm äro för närvarande inga preciserade inträdesvillkor uppställda. I grundstadgarna uttalas endast en allmän princip: »Rätt att inträda såsom lärjunge vid institutet äga, till det för varje läsår fastställda antalet, män och kvinnor, vilka finnas äga tillräcklig underyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Vid ur-

valet av lärjungar bör hänsyn tagas till såväl boklig bildning som praktisk erfarenhet.» Emellertid ha i praxis vissa regler kommit att tillämpas. Sålunda har institutets elevmaterial icke begränsats till enbart studenter. Även annan skolutbildning, exempelvis normalskolekompetens eller realexamen, eventuellt i förening med utbildning vid handelsgymnasium, har sålunda ansetts kunna utgöra tillräcklig merit för inträde, därest den förenats med tillfredsställande praktisk erfarenhet. Dessutom har årligen antagits ett antal elever, vilkas grundläggande utbildning vunnits huvudsakligen genom självstudier, vanligen i samband med genomgång av folkhögskola. För sökande ur sistnämnda kategori ävensom sådana sökande med studentexamen eller annan högre skolutbildning, vilkas examensbetyg icke synts vara tillfredsställande, har anordnats särskilt inträdesprov. Kravet på praktik före inträdet har för sökande med studentexamen i allmänhet uppgått till på den socialpolitiska linjen 1½—2 år, på den kommunala linjen 1 år, för sökande med realexamen eller normalskolekompetens 3—4 år.

De sakkunniga, vilka ha för avsikt att ifråga om inträdesfordringarna inkomma med ett detaljerat förslag, avseende såväl de teoretiska fordringarna som kraven på förpraktik, vilja för göteborgsinstitutets del för närvarande endast förorda, att rätt till inträde icke skall begränsas enbart till sökande med studentexamen, att för inträde på den socialpolitiska linjen skall krävas minst ett års förpraktik, vilken i vissa fall delvis bör kunna ersättas av kvalificerade uppdrag i kommunens tjänst eller inom de folkliga organisationerna, samt att för sökande utan högre skolbildning antagandet göres beroende av särskilt anordnat inträdesprov. Såväl vid anordnandet av inträdesprovet som även vid prövningen av ansökningarna särskilt från sådana sökande, vilka anmält sig till inträde vid båda instituten samtidigt, synes erforderligt samråd böra äga rum mellan instituten i syfte att uppnå en viss enhetlighet.

Statsbidrag. Socialinstitutet i Stockholm åtnjuter för närvarande statsbidrag med ett årligt belopp av 20 000 kronor, varav minst 5 000 kronor skola disponeras för friplatser åt behövande elever. Institutets ekonomi vilar därutöver dels på elevavgifter, dels på anslag från Stockholms stad, dels på av centralförbundet för socialt arbete överlämnade medel ur den socialpolitiska fonden, dels slutligen på egna fonder. Med hänsyn därtill att socialinstitutet i Göteborg icke torde kunna påräkna motsvarande anslag från centralförbundet för socialt arbete och icke disponerar egna fonder synes det vara rimligt, att statsanslag för dess verksamhet till en början utgår med samma belopp som till institutet i Stockholm, eller årligen 20 000 kronor. Emellertid ha de sakkunniga för avsikt att framdeles inkomma med förslag, vilkas genomförande måste medföra betydande ändringar beträffande institutet i Stockholm, och frågan om storleken av anslaget till institutet i Göteborg bör därvid även tagas under förnyad prövning.

Vid anslaget torde även böra knytas det villkoret, att elevavgifterna icke göras högre än vid institutet i Stockholm. Dessa utgöra på den socialpolitiska linjen 300 kronor under första läsåret, 120 kronor under det andra och 30 kronor under varje följande läsår, på den kommunala linjen 300 kronor under första läsåret och 30 kronor under varje följande läsår.

Slutligen få de sakkunniga föreslå, att som villkor för statsanslaget, utöver den förut nämnda bestämmelsen att institutets grundstadgar skola underställas Kungl. Maj:ts fastställelse, även måtte föreskrivas, att ordförande i institutets styrelse utses av Kungl. Maj:t samt att styrelsens beslut rörande tillsät-

tande av befattning som institutets föreståndare skall underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse.

Efter anmodan ha *kommitterade* härefter inkommit med kompletterande utredning i ärendet, varav inhämtas bland annat följande.

Enligt preliminärt upprättade grundstadgar för institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning i Göteborg skall styrelsen för institutet bestå av en av Kungl. Maj:ts utsedd ordförande samt institutets föreståndare och 14 andra ledamöter. De sistnämnda skola representera högskolan, handelshögskolan och stadsfullmäktige i Göteborg, de västsvenska landstingen samt vissa fackliga organisationer m. fl. sammanslutningar.

Enligt förslag till ordningsstadga för institutet skall detta omfatta två linjer, nämligen en socialpolitisk och kommunal linje (socialkommunala linjen) samt en linje för samhällskunskap. Kommitterade räkna i första hand med utbildningen av kommunaltjänstemän för mindre kommuner. Under den närmaste tiden torde behovet av tjänstemän i landsbygdskommunerna bli mycket stort. Det blir enligt kommitterades mening därvid icke fråga om annat än tjänstemän, en i varje kommun, med allsidig utbildning. Den socialkommunala linjen avses skola fostra »kommunalkamrerare», som kunna vara kommuner till hjälp icke bara i kamerala ting utan även i socialpolitisk verksamhet. En sådan linje måste vara tvåårig. De fordringar, som vid socialinstitutet i Stockholm uppställts för den socialpolitiska och kommunala linjen var för sig, måste vid en sammanslagning något reduceras.

Den föreslagna ordningsstadgan överensstämmer i övrigt i huvudsak med den för stockholmsinstitutet gällande.

Enligt upprättad kostnadsberäkning torde de årliga utgifterna för institutets verksamhet komma att uppgå till omkring 43 500 kronor, varav cirka 30 900 kronor avse löner, medan återstoden hänför sig till omkostnader. Kommitterade ha förväntat sig om att Göteborgs högskola kan ställa vissa utrymmen till institutets disposition. En närbelägen bostadslägenhet står därjämte tills vidare till institutets förfogande.

Inom ett stort antal kommuner ha under de två senaste årtiondena kamerala och sociala befattningar rekryterats med personer, som fått sin utbildning vid socialinstitutet i Stockholm. På senare tid ha svårigheter förspotts att tillgodose de anspråk på kvalificerad arbetskraft, som från socialvårdens och kommunalförvaltningens sida resas. Tillströmningen av sökande till institutet har varit stark, och ett stort antal sökande har måst avvisas på grund av platsbrist. Då alltså ett stort behov av utbildad personal för det kommunala och sociala arbetet framträtt, men möjligheterna att tillgodose detta behov med personal, som erhållit en i första hand på praktiska uppgifter inriktad utbildning, äro begränsade, synes det initiativ, som nu tagits till inrättande av ett socialinstitut i Göteborg vara värt stöd från det allmännas sida.

De sakkunniga för den socialvetenskapliga och sociala utbildningens ordnande ha framhållit, att de ändringar i den socialpolitiska och kommunala utbildningens organisation, vilka de ha för avsikt att föreslå, icke äro av den genomgripande natur, att de böra utgöra hinder för att frågan om inrättande

Departementschefen.

av ett socialinstitut i Göteborg löses redan nu. I likhet med de sakkunniga finner jag det önskvärt, att ytterligare ett socialinstitut kommer till stånd snarast möjligt. Mot den föreslagna förläggningen av det nya institutet finner jag i likhet med de sakkunniga icke anledning till erinran.

Det nya institutet avses skola organiseras i huvudsak på samma sätt som socialinstitutet i Stockholm. Då göteborgsinstitutet främst äsyftar att utbilda kommunaltjänstemän för mindre kommuner, där endast *en* utbildad tjänsteman kan tänkas förekomma och där denne följaktligen bör ha en så allsidig utbildning som möjligt, anse emellertid kommitterade för inrättande av detta institut lämpligt, att en förenad socialpolitisk och kommunal linje anordnas vid institutet i stället för som vid institutet i Stockholm särskild kommunal linje, respektive socialpolitisk linje. Mot den planerade organisationen av institutet har jag i huvudsak icke funnit anledning till erinran.

Frågan om institutets inrättande befinner sig ännu på ett förberedande stadium. Denna omständighet synes emellertid icke böra utgöra hinder för att statsbidragsfrågan redan nu upptages till prövning, särskilt som en förutsättning för att institutet kommer till stånd torde vara, att statsbidrag till institutets verksamhet kan påräknas. Givetvis bör dock statsbidraget icke utanordnas, förrän institutets organisation erhållit mera definitiv utformning.

De årliga driftkostnaderna för institutet ha preliminärt beräknats till omkring 43 000 kronor. I likhet med de sakkunniga finner jag skäligt, att statsbidrag för nästa budgetår utgår med 20 000 kronor.

Såsom villkor för statsbidragets utgående bör enligt de sakkunnigas mening gälla, att institutets grundstadgar fastställas av Kungl. Maj:t, att ordförande i styrelsen utses av Kungl. Maj:t, att beslut rörande tillsättning av föreståndarbefattningen skall underställas Kungl. Maj:t för fastställelse, att elevavgifterna icke sättas högre än vid institutet i Stockholm samt att institutet ställer sig till efterrättelse de ytterligare eller ändrade bestämmelser, som framtiden kunna komma att av Kungl. Maj:t meddelas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande villkoren för statsbidragets utgående, varvid de sakkunnigas förslag i huvudsak bör kunna godtagas.

I bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition har under punkten 106 föreslagits, att under rubriken Bidrag till institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning måtte för nästa budgetår anvisas ett anslag av 20 000 kronor till institutet i Stockholm. Detta anslag och det av mig nu förordade bidraget till socialinstitutet i Göteborg torde böra anvisas under anslagsrubriken Bidrag till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning, varvid anslaget bör uppföras med ett belopp av 40 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte — med ändring av Sitt i årets statsverksproposition (bilagan åttonde

huvudtiteln, punkten 106) framställda förslag rörande anslag till Bidrag till institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning — föreslå riksdagen

att till *Bidrag till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 40 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Torsten Svensson.
